

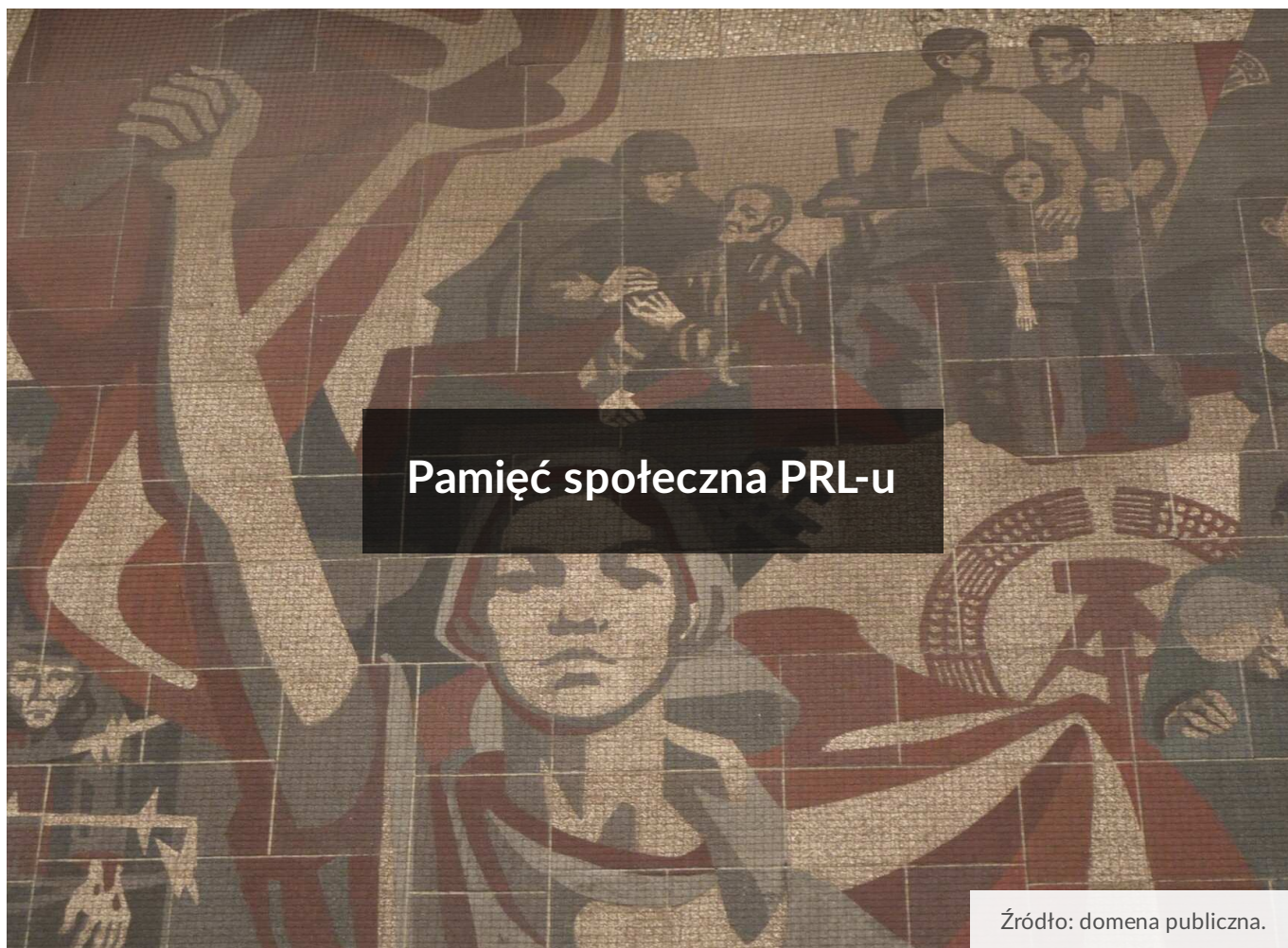

Pamięć społeczna PRL-u

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Fryderyk Nietzsche, *Niewczesne rozważania*, Kraków 1996, s. 72.
- Źródło: Jan Rojewski, *Piotr Zychowicz: Historia nigdy nie jest czarno-biała*, 20.04.2018 r., dostępny w internecie: rp.pl [dostęp 4.01.2021 r.].

Pamięć społeczna PRL-u

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

Zastanów się, jak o okresie PRL-u mówią twoi dziadkowie. Z jaką narracją spotykasz się w mediach? Czy to, jak się traktuje Polskę Ludową, różni się w zależności od tego, jakie media o niej mówią? Czy tylko jedna strona ma rację? Spróbuj wskazać podobieństwa oraz różnice i zastanowić się, z czego mogą one wynikać.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz pamięć zbiorową, odróżniając ją od pamięci indywidualnej.
- Dokonasz samodzielnej analizy tekstu publicystyczno-socjologicznego, poszukując odpowiedzi na pytanie o przyczyny przekłamań w narracjach współczesnych intelektualistów dotyczących historii Polski.
- Przeanalizujesz różne sposoby ujmowania wydarzeń historycznych ze względu na funkcję, jaką one pełnią w życiu współczesnych społeczeństw.

Dla zainteresowanych

**Badania opinii publicznej:
historia, metody i ośrodki**

Badanie opinii publicznej

**Okres PRL-u oraz jego
rozliczenie na podstawie
literatury**

**Przemiany w Polsce i na
świecie po upadku
komunizmu**

**Jaki model
dekomunizacji i lustracji
jest najbardziej
sprawiedliwy?**

**Wybory 4 czerwca 1989
i ich konsekwencje
w Polsce i na świecie**

Badanie 1

Odpowiedz na pytania, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Założmy, że osoba będąca komunistą chce wygłosić przemówienie w twoim mieście lub gminie. Czy powinno się pozwolić na to przemówienie, czy też nie?

☐ Tak, powinno się pozwolić.

☐ Nie powinno się pozwolić.

☐ Trudno powiedzieć.

Oprac. na podst.: Bogdan Cichomski, Tomasz Jerzyński, Marcin Zieliński, *Polskie Generalne Sondaże Społeczne: struktura skumulowanych wyników badań 1992–2008*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, styczeń 2009.

Ćwiczenie 2

Założmy, że osoba będąca komunistą uczy na wyższej uczelni. Czy powinno się ją zwolnić z uczelni, czy też nie?

☐ Tak, powinno się ją zwolnić.

☐ Nie powinno się jej zwalniać.

☐ Trudno powiedzieć.

Oprac. na podst.: Bogdan Cichomski, Tomasz Jerzyński, Marcin Zieliński, *Polskie Generalne Sondaże Społeczne: struktura skumulowanych wyników badań 1992–2008*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, styczeń 2009.

Ćwiczenie 3

Założmy, że w publicznej bibliotece znajduje się książka napisana przez osobę będącą komunistą. Gdyby ktoś z twojego otoczenia zaproponował usunięcie tej książki z biblioteki, to czy jesteś za usunięciem tej książki, czy przeciwko jej usunięciu?

☐

Jestem za usunięciem.

☐

Jestem przeciwko usunięciu.

☐

Trudno powiedzieć.

Oprac. na podst.: Bogdan Cichomski, Tomasz Jerzyński, Marcin Zieliński, *Polskie Generalne Sondaże Społeczne: struktura skumulowanych wyników badań 1992–2008*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, styczeń 2009.

Porównaj swoją odpowiedź z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 4

Rozważ następujące problemy.

Czy polityka tzw. grubej kreski, zadeklarowana przez premiera Tadeusza Mazowieckiego w 1989 r., jest/była twoim zdaniem słuszna czy nie? Swój wybór uzasadnij. Jaka była wówczas twoim zdaniem alternatywa dla tej polityki?

Co wpływa na opinie, jakie Polacy obecnie formułują w odniesieniu do czasów PRL-u?

Jak długo trwać będą negatywne emocje utrzymujące podział Polaków, który swoimi korzeniami sięga do czasów przełomu sierpniowego?

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka, zwracając uwagę na zbieżność zagadnień w nim omawianych z problemem społecznym, którego dotyczyły pytania sondażowe w Badaniu 1.

Prawda i odpowiedzialność

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PvqCmCcTs>

W roku 1989 Polacy wychodzili z ery komunizmu, rozumiejąc jak mało kto, czym jest zło totalitaryzmu. Jednak pamięć ta z czasem uległa zatarciu, a dziedzictwo komunizmu nigdy nie doczekało się rzetelnej oceny. Zjawiskom tym przygląda się Paweł Śpiewak w książce pod tytułem „Pamięć po komunizmie”.

„Tuż przed wyborami w 1993 roku Aleksander Smolar pisał: »Obóz wywodzący się z opozycji demokratycznej przegrał społeczną walkę o pamięć«. Przegrywając walkę o pamięć, nie potrafiliśmy tym samym nadać sensu ludzkiemu cierpieniu, wytłumaczyć, dlaczego konieczne są nasze wyrzeczenia, wyjaśnić skąd i dokąd idziemy. »Czy można to osiągnąć bez mówienia o winie i odpowiedzialności? Bez wymierzenia kary, choćby symbolicznej, czysto moralnej. Chodzi nie tylko o zemstę. Chodzi o przywracanie ładu moralnego, o zwrócenie godności ofiarom, o oddanie im pełni praw obywatelskich, których nie ma bez poczucia równości wobec prawa, bez wiary w sprawiedliwość. Jak można nadać sens społeczny takim pojęciom jak – cierpienie i grzech, odwaga i tchórzostwo, bez uznania winy i odpowiedzialności. Wszystko utonęło w brei: złej woli, krótkowzroczności, urzędniczego pragmatyzmu, sentymentalnego moralizatorstwa, politykierstwa. W tej brei utonął nawet autentyczny heroizm wczorajszych działaczy opozycji«.

Amnezja czy może zakłamana pamięć jest faktem potwierdzonym przez badania opinii publicznej, wypowiedzi prasowe i, dla losów nowego państwa oraz systemu demokratycznego, faktem o znaczeniu podstawowym. Jak twierdzi wielu publicystów, historyków, księży, skutkiem czy po prostu korelatem niepamięci jest chaos w sferze etycznej. Nie będąc w stanie ocenić i zrozumieć działań i słów ludzi z przeszłości, brak nam też moralnych kategorii do oceny dzisiejszych czynów. Zniżenie etyczne, relatywizacja zasad moralnych, psucie języka sięga od teraźniejszości do peerelowskiej przeszłości. Piotr Wojciechowski uważał, że to jest ten najgroźniejszy spadek po PRL-u.

Tę samą przestrożę formułował Jan Nowak-Jeziorański, ostrzegając w 1995 roku przed zwycięstwem w wyborach prezydenckich kandydata postkomunistów. Gdy spadkobiercy PZPR przejmą już pełnię władzy, pisał, wówczas przegramy walkę o pamięć społeczną. A naród bez pamięci traci swą ciągłość i »przestaje być narodem«.

Nie chodzi tylko o konsekwencje etyczne i społeczne braku rozliczenia się z przeszłością. Z tym są przecież ściśle związane decyzje polityczne. Partiom, związkom zawodowym, organizacjom społecznym wywodzącym się z PRL pozwolono zachować znaczną część majątku, pochodzącego często z nieuczciwego wzbogacenia. Partia komunistyczna i bezpieka nie zostały uznane za organizacje zbrodnicze chociaż, jak pisał Jan Nowak-Jeziorański, »dokonywały przestępstw na oczach całego społeczeństwa«. Zbrodniarze epoki komunistycznej nie zostali pociągnięci do odpowiedzialności. Nie oczyszczono kadr wymiaru sprawiedliwości. Lustracja toczyła się niemrawo. Nie restytuowano uroczyscie odrodzenia Rzeczypospolitej. Nie odbyła się gruntowna debata nad historią, polityką i systemem sprawowania władzy w PRL.

Wprowadzam te głosy po to, by wskazać na zasadniczy kontekst wszelkich niemal dyskusji o dziedzictwie PRL, a mianowicie znaczenia pamięci i rozliczeń przeszłości dla funkcjonowania demokracji i zbudowania etycznych podstaw nowego państwa. Wielu autorów zwracało uwagę na związek między narastającym moralnym indyferentyzmem a brakiem rzetelnej oceny rządów komunistycznych. Niekiedy (...) tworzone czarną wizję dekomunizacji. Zostawała wtedy sprowadzona do polityki jakiegoś nowego apartheidu, a potrzebę rozliczeń czy ocen utożsamiano z postawami nienawiści!”.

Diagnozy i oceny wyżej przedstawione mają wprawdzie charakter ogólny. Odwołują się do zasad moralnych. Ale mają one w tekście Pawła Śpiewaka swojego adresata. Są nim intelektualisci. To do nich, za Miłoszem i Herbertem, kieruje on gorzkie słowa o odpowiedzialności za prawdę, bez której społeczna pamięć staje się niepamięcią społeczeństwa bez tożsamości. Paweł Śpiewak nawiązuje do Listu Zbigniewa Herberta do Stanisława Barańczaka, opublikowanego w „Gazecie Wyborczej” 1 września 1990 roku.

„Cztery sprawy wydają mi się w cytowanym tu fragmencie listu szczególnie istotne. Po pierwsze (...) nie wolno (...) relatywizować ocen moralnych. Zło, nawet jeśli przyjmuje postać milczącej aprobaty, jest złem i za to zło jesteśmy odpowiedzialni. Tak samo złem jest unikanie odpowiedzialności, zasłanianie się niepamięcią. Nawet podjęcie działalności opozycyjnej nie zdejmuje z człowieka win raz popełnionych. Nie jest istotne, czy owe kryteria ocen uzasadniamy na sposób religijny, czy odwołujemy się do przedkantowskiego pojęcia smaku (...), czy też szukamy uzasadnień w stoicyzmie i

filozofii Henryka Elzenberga. Istotne jest to, że niesprawiedliwości, zepsucia nie wolno nie dostrzegać. Wyjątkowo naganna jest postawa samooszukiwania się polegająca na samousprawiedliwieniu (byłem młody, opanowała mnie jakaś »choroba«, zaślepienie i tak dalej). Bo ktoś, kto »zacierają ślady«, (...) nawet jeśli jego błędy czy przewiny są nieporównywalne ze zbrodniami oficerów bezpieczeństwa (...), daje argumenty tym najgorszym zbrodniarzom. Również oni mogą się powoływać na (...) słuszne moralnie intencje, (...) na rację stanu czy sowieckie zagrożenie. W ten sposób oczywiste zasady moralne zostają podważone, odpowiedzialność za winy rozmyta, a żadna ze zbrodni nie może zostać oceniona (jeśli nie osądzona). (...) W tym »procesie« przeciw komunizmowi nie chodzi tylko o dobra osobiste poszczególnych osób, nie tylko o rzetelną ocenę osób publicznych, ale rzecz idzie o fundamenty etyczne (...). Sprawa druga: Herbert ani jednym słowem nie wspomina w tym liście o uwiedzeniu komunizmem, »ukąszeniu heglowskim«, lewicowych ideałach. Nie traktując ideologicznych uzasadnień nazbyt poważnie, nawet jeżeli poważnie bywały traktowane przez pisarzy i artystów, których z imienia i nazwiska nie wymienia. Nie dlatego, by kwestionował lub negował znaczenie idei lub nic nie wiedział, jak sprawnie komunizm był propagowany i uzasadniany. Herbert zdaje się powiadać: można wierzyć w sprawiedliwość społeczną, braterstwo, równość, ale nie wolno intelektualistom (i zwykłemu człowiekowi) zatracać poczucia rzeczywistości, negować faktów. Nieuczciwość polega zarówno na tym, że zna się fakty i je ukrywa, jak i na tym, że tak modeluje się obraz świata (...), by przypadkiem nie zobaczyć i nie nazwać oczywistych faktów. Nie wolno tego czynić zwłaszcza intelektualistom, który prawdę powinien mieć za wartość pierwszą. (...) Sprawa trzecia: komunizm był nieszczęściem Polski i dlatego można z całym przekonaniem mówić, że jest to formacja jeśli nie zdrady narodowej, to narodowej katastrofy. Cała Partia ponosi za swoje rządy całkowitą odpowiedzialność. Zarówno wtedy, gdy posługiwała się jawnym terrorem, jak i wtedy, gdy przeszła do fazy miękkiej autokracji. Nawet jeżeli można mówić o różnych fazach w dziejach Peerelu, to porządek ustrojowy przez cały ten okres nie miał legitymizacji. Ani społecznej, ani prawnej, ani moralnej. Dlatego PZPR i jej członkowie ponoszą odpowiedzialność za swoje błędy, kłamstwa, mactwa czy przemoc. Sprawa czwarta, być może najbardziej delikatna, zarazem w liście Zbigniewa Herberta niedopowiedziana: elity intelektualne, które od wspierania reżimu przeszły do opozycji, nie są zainteresowane jasną i zdecydowaną oceną przeszłości, ludzie ci zaciemniają rolę, jaką do niedawna odgrywali, i skłonni są do unikania wyrazistych ocen PZPR. Tym samym postępują tak, jakby nie tylko nie chcieli, nie potrafili oderwać się od przeszłości, ale też pomagają byłym funkcjonariuszom tej Partii odnaleźć się w nowym ustroju. Przecież ci dawni przywódcy ruchu komunistycznego i obecne sieroty po PZPR mogą mówić o sobie to samo: nie wiedzieliśmy, chcieliśmy dobrze, mieliśmy szlachetne marzenia i intencje

(...). List Herberta tonem i poglądami wyróżniał się spośród niemal wszystkich publikacji »Gazety Wyborczej«. Nie ma tu miejsca na podział na społeczeństwo otwarte i zamknięte. (...) Jest zasadnicza konstatacja: liberałem czy demokratą nie może być ten, kto podpisał się pod wszystkimi deklaracjami praw człowieka i obywatela, kto gada o kulturze demokratycznej, duchu pojednania, ale zarazem nie dokonał zasadniczego samooczyszczenia, nie potrafił przyznać się do swoich win. Antykomunizm w tej wersji nie jest programem zemsty czy zimnej wojny domowej. Nie ma nic wspólnego z obowiązującym podziałem na lewicę i prawicę. Nie chodzi tu o poniżanie swoich wrogów. Jest to jasno sformułowany program (...)”.

Źródło cytatów: Paweł Śpiewak, *Pamięć po komunizmie*, Warszawa 2005, s. 174–175, 211–213.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Odszukaj w dostępnych źródłach teksty, które polemicznie lub apologetycznie nawiązywały do listu Zbigniewa Herberta omawianego przez Pawła Śpiewaka i na podstawie lektury tych tekstów dokonaj streszczenia całej dyskusji.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, zastanawiając się nad tym, czy pamięć o dawnych czasach, zarówno jeśli chodzi o odtwarzane fakty, jak i emocjonalny do nich stosunek, ma charakter jednorodny. Czy instrumentalne wykorzystywanie dawnych faktów do kształtowania teraźniejszości wpływa tylko na nią, czy też zmienia naszą pamięć o instrumentalnie traktowanych faktach?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DwJh9ltNq>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Historia czy historie?*.

Ćwiczenie 1

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Pamięć zbiorowa to nie jest suma pamięci indywidualnych członków danej zbiorowości.	☐	☐
Ze wszystkich typów wspólnot tylko naród może wytworzyć pamięć zbiorową.	☐	☐
Polityka historyczna prowadzona jest tylko przez takie państwa, które chcą ukryć prawdziwą przeszłość własnego narodu.	☐	☐
Po sierpniu 1980 r. już żaden Polak nie chciałby żyć w socjalistycznej Polsce.	☐	☐
W Polsce nie ma zakazu zatrudniania na uniwersytetach byłych członków PZPR.	☐	☐
Polityka historyczna może być określona mianem polityki pamięci.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj zadanie.

((Fryderyk Nietzsche

Niewczesne rozważania

Żyjący pozostaje w trojakim stosunku do historii: jako istota czynna i dążąca do czegoś, jako kustosz i czciciel, jako istota cierpiąca i łaknąca wyzwolenia. Tym trojakim odniesieniom odpowiadają trzy rodzaje historii: wolno zatem rozróżnić rodzaj monumentalny, antykwaryczny i krytyczny.

Źródło: Fryderyk Nietzsche, *Niewczesne rozważania*, Kraków 1996, s. 72.

Spośród przywołanych przez Fryderyka Nietzschego rodzajów historii wskaż ten, do którego odwołuje się podtrzymywana w Polsce w latach 20. XXI w. pamięć o Żołnierzach Niezłomnych. Uzasadnij swój wybór.

Słownik

jednolitość władzy

charakterystyczny dla nieliberalnych reżimów politycznych model rządzenia, w którym funkcjonujące w państwie organy władzy podporządkowane są jednemu, nadrzędnemu ośrodkowi (np. prezydentowi lub parlamentowi); jest ona przeciwieństwem liberalnej zasady podziału władzy

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR)

działająca w latach 1948–1990 partia polityczna, odwołująca się do ideologii komunistycznej i sprawująca do 1989 r. władzę w Polsce

reżim komunistyczny

system rządów oparty na monopolu lub hegemonii partii komunistycznej, którego cechami były: brak pluralizmu politycznego, wielopartyjnych wyborów oraz upaństwowiona gospodarka

wojna

zorganizowana walka, najczęściej zbrojna, między państwami, narodami lub grupami społecznymi, religijnymi itp. (w świetle współczesnego prawa uczestnikami wojny są tylko strony uznane za podmioty prawa międzynarodowego), prowadzona dla osiągnięcia zamierzonych celów; w dzisiejszych czasach toczyć się powinna zgodnie z prawem międzynarodowym i rozpoczynać zerwaniem stosunków dyplomatycznych między stronami, a kończyć – formalnym zawieszeniem broni i pokojem

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1, wykonanych ćwiczeń oraz przedstawionych materiałów i ponownie odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na inną odpowiedź.

Ćwiczenie 1

Założmy, że osoba będąca komunistą chce wygłosić przemówienie w twoim mieście lub gminie. Czy powinno się pozwolić na to przemówienie, czy też nie?

☐ Tak, powinno się pozwolić.

☐ Nie powinno się pozwolić.

☐ Trudno powiedzieć.

Oprac. na podst.: Bogdan Cichomski, Tomasz Jerzyński, Marcin Zieliński, *Polskie Generalne Sondaże Społeczne: struktura skumulowanych wyników badań 1992–2008*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, styczeń 2009.

Ćwiczenie 2

Założmy, że osoba będąca komunistą uczy na wyższej uczelni. Czy powinno się ją zwolnić z uczelni, czy też nie?

☐ Tak, powinno się ją zwolnić.

☐ Nie powinno się jej zwalniać.

☐ Trudno powiedzieć.

Oprac. na podst.: Bogdan Cichomski, Tomasz Jerzyński, Marcin Zieliński, *Polskie Generalne Sondaże Społeczne: struktura skumulowanych wyników badań 1992–2008*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, styczeń 2009.

Ćwiczenie 3

Założmy, że w publicznej bibliotece znajduje się książka napisana przez osobę będącą komunistą. Gdyby ktoś z twojego otoczenia zaproponował usunięcie tej książki z biblioteki, to czy jesteś za usunięciem tej książki, czy przeciwko jej usunięciu?

☐

Jestem za usunięciem.

☐

Jestem przeciwko usunięciu.

☐

Trudno powiedzieć.

Oprac. na podst.: Bogdan Cichomski, Tomasz Jerzyński, Marcin Zieliński, *Polskie Generalne Sondaże Społeczne: struktura skumulowanych wyników badań 1992–2008*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, styczeń 2009.

Porównanie wyników badań

Ćwiczenie 4

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe w Badaniu 1 i Badaniu 2.

Porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań to dotyczy, i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022

Temat: Pamięć społeczna PRL-u

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

18) analizuje kwestie różnorodności traktowania w pamięci społecznej okresu tzw. Polski Ludowej oraz jego rozliczenia na podstawie literatury (np. fragmentów pracy *Pamięć po komunizmie* Pawła Śpiewaka).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje pamięć zbiorową, odróżniając ją od pamięci indywidualnej;
- dokonuje samodzielnej analizy tekstu publicystyczno-socjologicznego, poszukując odpowiedzi na pytanie o przyczyny przekłamań w narracjach współczesnych intelektualistów dotyczących historii Polski;
- analizuje różne sposoby ujmowania wydarzeń historycznych ze względu na funkcję, jaką one pełnią w życiu współczesnych społeczeństw.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Uczniowie mają za zadanie przeprowadzić wywiad z osobami żyjącymi w czasach PRL i poznać ich opinię na temat tego okresu lub poszukać takich opinii w dostępnych źródłach.

Faza wstępna:

1. Dyskusja wprowadzająca do zagadnień poruszanych w e-materiale. Uczniowie, korzystając z własnej wiedzy, odpowiadają na pytania zawarte we Wprowadzeniu.
2. Przedstawienie tematu „Pamięć społeczna PRL-u” i celów zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej (lub za pomocą rzutnika) pytanie sondażowe z sekcji „Badanie 1”. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór.
2. Podział klasy na grupy. Każdy zespół rozważa problemy ukazane w ćwiczeniu 4 w sekcji „Badanie 1”. Następnie reprezentanci grup przedstawiają efekty pracy, które są wspólnie dyskutowane przez uczniów.
3. Wybrana osoba czyta polecenie z sekcji „Audiobook”. Po zapoznaniu się z nagraniem uczniowie dzielą się na grupy i opracowują odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się) grupy prezentuje propozycję

odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia je, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.

4. Uczniowie zapoznają się z filmem „Historia czy historie?” i w trakcie emisji robią notatki, aby przygotować się do wypowiedzi dotyczącej ich własnej opinii na temat prezentowania faktów historycznych i polityki historycznej państwa. Chętne/wybrane osoby przedstawiają swoje zdanie.
5. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne dołączone do filmu. Wspólne omówienie odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytania sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji „Badanie 2”). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 4 w sekcji „Badanie 2”. Uczniowie porównują wyniki obu badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Omówienie przebiegu zajęć, przedstawienie mocnych i słabych stron pracy zespołów i przekazanie informacji zwrotnej.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćw. 1 dołączone do audiobooka.

Materiały pomocnicze:

- Jan Rojewski, *Piotr Zychowicz: Historia nigdy nie jest czarno-biała*, 20.04.2018 r., rp.pl.
- Paweł Śpiewak, *Pamięć po komunizmie*, Warszawa 2005.
- *List Zbigniewa Herberta do Stanisława Barańczaka*, „Gazeta Wyborcza” 1 września 1990, nr 370, s. 6.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.